

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.23.11>

Volume 9/3

2025 p. 162-180

SİNEMADA YAŞLILIK TEMSİLLERİ: ÜÇ ÇAĞDAŞ ULUSLARARASI FİLM ÜZERİNE TEMATİK ANALİZ

REPRESENTING OLD AGE IN CONTEMPORARY CINEMA: A THEMATIC ANALYSIS OF THREE INTERNATIONAL FILMS

Deniz SEZGİN EMÜLER*

Çağlayan SARIOĞLAN**

ÖZ

Dünya nüfusu hızla yaşlanırken, ileri yaş grupları sağlık, bakım ve toplumsal katılım politikalarının merkezine yerleşmektedir. Buna karşın yaşa dayalı önyargılar, gündelik ayrımcı pratikler ve temsil boşlukları yaşlı bireylerin sesini ve görünürlüğünü sıklıkla bastırır. Sinema, yaşlanma deneyimini dramatize eden güçlü bir kültürel alan olarak bu önyargıları pekiştirebilir ya da dönüştürebilir. Yaşlı bireylerin sinemadaki temsilleri, toplumsal önyargıların, kültürel normların ve bireysel deneyimlerin iç içe geçtiği bir anlatı alanı sunar. Bu çalışma, sinema filmlerinde yaşlılık deneyiminin nasıl inşa edildiğini açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır. Araştırma, birinci olarak sinemada yaşlı karakterlerin hangi temsili kalıplar içinde yer aldığını, ikinci olarak bu temsillerin yaş ayrımcılığına dair ne tür göstergeler içerdiğini ve üçüncü olarak yaşlı karakterlerin anlatının merkezine yerleştirildiği yapımlarda temsil stratejilerinin nasıl farklılaştığını ortaya koymayı hedefleyen üç temel soruya yanıt aramıştır. Bu bağlamda, amaçlı örneklem yoluyla *The Straight Story* (1999), *Amour* (2012) ve *The Father* (2020) filmleri seçilmiştir. Her üç yapımla da yüksek izleyici erişimi ve uluslararası eleştirel beğeniye sahip olması nedeniyle analiz kapsamına dahil edilmiştir. Tematik analiz Braun & Clarke (2006) çerçevesinde uygulanmış; iki araştırmacı pilot kodlama ile bir kod defteri geliştirmiş, bağımsız kodlama ve uzlaştırma toplantılarıyla temalar netleştirilmiştir. *Yaşlılıkta özerklik ve karar verme hakkı; Algı, gerçeklik, kırılma; Toplumsal izolasyon ve görünmezlik* temaları üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bulgular, ana akım filmlerde yaşlılık sunumlarının çoğunlukla olumsuz olduğunu, bununla birlikte bazı sahnelerde olumlu ve çok katmanlı yaklaşımların da yer aldığını göstermiştir. Özellikle karar alma süreçleri, algı ve gerçeklik çatışmaları ile toplumsal izolasyon bağlamında zıt temsiller gözlenmiştir. Sonuç olarak, sinemada

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Öğretim Üyesi, E-mail: dsezgin@media.ankara.edu.tr; ORCID: 0000-0002-6136-5244, Ankara, Türkiye

** Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, E-mail: caglayanarioylan@gmail.com, ORCID: 0009-0007-1737-0074, Ankara, Türkiye.

yaşlı bireylere yönelik anlatıların hem sınırlayıcı stereotipleri sürdürdüğü hem de dönüştürücü potansiyeller barındırdığı belirlenmiştir. Bu durum, film üretim süreçlerinde yaş ayrımcılığına dirençli, çoğulcu ve kapsayıcı temsiller geliştirme gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yaş Ayrımcılığı, Sinema, Yaşlılık Temsilleri, Gerontoloji

ABSTRACT

As populations age rapidly worldwide, older cohorts are becoming central to policies on health, care and social participation. Conversely, age-based prejudices, everyday discriminatory practices and representational gaps frequently suppress the voice and visibility of older adults. Cinema, as a powerful cultural field that dramatizes the ageing experience, can either reinforce or transform these biases. Representations of older adults in film provide a discursive space where social prejudices, cultural norms and individual experiences intertwine. This study aims to clarify how the experience of ageing is constructed in cinematic narratives. The research addressed three primary questions: first, within which representational patterns older characters are situated in cinema; second, what indicators of ageism these representations contain; and third, how representational strategies differ in productions that place older characters at the narrative centre. In this context, *The Straight Story* (1999), *Amour* (2012) and *The Father* (2020) were selected via purposive sampling. All three works were included in the analysis due to their wide audience reach and international critical recognition. Thematic analysis was applied following Braun & Clarke (2006); two researchers developed a codebook through pilot coding, conducted independent coding and clarified themes through reconciliation meetings. Evaluation proceeded along the themes of autonomy and decision-making in later life; perception, reality and vulnerability; and social isolation and invisibility. Findings indicate that portrayals of ageing in mainstream films are predominantly negative, although some scenes also present positive and more nuanced approaches. Contrasting representations were particularly evident in relation to decision-making processes, conflicts between perception and reality, and experiences of social isolation. In conclusion, cinematic narratives both sustain limiting stereotypes about older people and contain transformative potential. This underscores the need to develop film production practices that cultivate representations resistant to ageism—pluralistic and inclusive.

Keywords: Ageing; Ageism; Cinema; Representations Of Older Adults, Gerontology

Giriş

Demografik dönüşümler ve uzayan yaşam süreleri, yaşlılığı artık yalnızca bireysel bir olgu olmaktan çıkarıp sağlık, bakım ve toplumsal katılım politikalarının merkezine taşımıştır (WHO, 2024). Yaşa dayalı önyargıların kavramsallaştırılması, yaş ayrımcılığının sistematik ve kurumsal boyutlarını vurgulamış (Butler, 1969) ve bu önyargıların yaşlı bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel hayata katılımını sınırlayan mekanizmalar olarak işlediği gösterilmiştir. Medya ve sinema, yaşlanma hakkındaki kolektif anlamları üretme ve pekiştirme gücüne sahiptir; tekrarlayan görsel anlatı kalıpları kalıp yargıların yeniden üretilmesine neden olurken, alternatif ve çok katmanlı temsiller bu söylemleri dönüştürme

olanağı da sunar (Featherstone & Wernick, 1995; Chivers, 2011). Yaşa dayalı temsillerin anlaşılmasında kesişimsellik yaklaşımı önem taşır; yaş, cinsiyet, sınıf ve etnisite gibi konumsal belirleyiciler birlikte ele alındığında ayrımcılık biçimlerinin nasıl çeşitlendiği daha net görünür (Crenshaw, 1989; Twigg & Martin, 2015). Bu nedenlerle sinemadaki yaşlılık temsillerinin eleştirel çözümlemesi, kültürel üretim pratiklerinin ve bunların toplumsal sonuçlarının eşzamanlı olarak irdelenmesini ve daha kapsayıcı politika ile üretim uygulamalarına temel oluşturacak bilgi üretimini gerektirir (World Health Organization, 2015; Featherstone & Wernick, 1995).

Yaşlılık ve Sinemadaki Temsilleri

Yaşlılık, insan yaşamının kaçınılmaz ve doğal bir evresi olmanın ötesinde, toplumsal, psikolojik ve kültürel boyutlar taşıyan karmaşık bir süreçtir. Bireylerin yaşlanma ile olan deneyimi, geçmiş yaşam öykülerinden, sahip oldukları toplumsal rollerden ve bulundukları kültürel ortamdaki derin biçimde etkilenir (Freitas vd., 2010:404; Crampton, 2013: 102). Yaşayan her toplum yaşlılığa ilişkin farklı değerler, anlamlar ve beklentiler üretmektedir ve bu durum yaşlanmanın tekil bir gerçeklik yerine çok yönlü bir olgu olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Dolayısı ile yaşlılık, toplumsal ve kültürel yapının dönüşümüyle biçimlenen, dinamik ve çok boyutlu bir olgu olarak kendini göstermektedir (Wachelke & Contarello, 2010: 368-369). Bu süreç, yaşlılık deneyiminin yalnızca kişisel değil, aynı zamanda toplumla ve kültürle de yakından ilişkili olduğuna ve tek bir tanım içine sığdırılamayacak kadar geniş bir kapsamı içerdiğine işaret etmektedir. Yaşlılığa dair geçmişten günümüze pek çok tanım yapılsa da bu tanımların odak noktaları iki ana temayı öne çıkarmaktadır. Bunlardan ilki yaşlılığı bilişsel gerileme, yalnızlık, izolasyon, bağımlılık, fiziksel yetersizlik gibi olumsuz kavramlarla ilişkilendirmektedir (Lopez-Otin vd., 2013; Cicero, 2018:10; WHO, 2024; Hayflick, 1965). İkincisi ise yaşlılığı olgunlaşma, manevi uyanış ve bilgeleşme dönemi olarak nitelendirmektedir (Stiegelbauer, 1996; Gökalp, 2017: 215; Sternberg, 2005). İki uçta yer alan bu kavramlar bir yandan yaşlılığa ve ölüme yaklaşmaya dair gizli korkuları çağrıştırırken bir yandan da uzun yaşam sırlarının peşinde koşan modern insanın arayışını gözler önüne sermektedir.

Dolayısı ile yaşlılık olgusunun kavramsal çerçevede ele alınmasında, bu dönemin hem bireysel deneyimlerin özgünlüğünü hem de toplumsal bağlamdaki farklılıklarını merkezine alan bir yaklaşım benimsenmesi gereklidir (Xavier vd., 2003:32). Bunun en önemli sebebi yaşlılığın sadece fiziksel ve bilişsel fonksiyonların gerilemesi olarak görülemeyeceği gibi, yaşlanan bütün insanların da bilgelik gibi bir erdemle tanımlanamayacağıdır. Her birey, yaşlanmayı kendine has biyolojik özellikleri, sosyal ilişkileri, kültürel değerleri ve yaşam öyküsü bağlamında deneyimler. Bu nedenle, yaşlılık olgusunu tekil, durağan ya da evrensel bir tanıma indirgemek mümkün değildir. Yaşlılık, bir yandan bireysel biyolojik değişikliklerle şekillenirken, diğer yandan toplumsal yapıdaki dönüşümler ve kültürel beklentiler doğrultusunda anlam kazanır.

Ancak yaşlılık deneyiminin öne çıkarılması gereken bu özgünlüğü, genellikle toplumun normatif yapıları, yaşlılığa ilişkin derinleşmiş önyargılar ve medyada sıkça rastlanan

tekdüze, stereotip temsiller ile gölgelemiştir (Little, 2022; Esendemir, 2021:78). Bu temsiller, toplumun yaşlılığa atfettiği anlamları pekiştirirken, yaşlı bireylerin gerçek yaşam deneyimlerinin çeşitliliğini görünmez kılmaktadır ve tek boyutlu algıların oluşmasına yol açabilmektedir.

Bu çalışmanın odak noktası, yaşlı bireylerin sinema aracılığıyla sunulan temsilleridir. Sinema, toplumsal değerlerin, normların ve önyargıların yeniden üretildiği güçlü bir kültürel alandır. Yaşlı bireylerin sinemada temsili de bu bağlamda sadece bir görünürlük alanı değil, aynı zamanda yaşlılıkla ilgili sosyal algıların şekillenmesine katkı sağlayan süreçtir. Yaşlı bireylerin sinemadaki temsillerine odaklanan disiplinlerarası çalışmalar, bu karakterlerin sıklıkla edilgen rollere yerleştirildiğini ve toplumsal önyargıları pekiştiren kalıplar içerisinde kurgulandığını ortaya koymaktadır (Edström, 2018: 79). Özellikle ana akım filmlerde yaşlılık, ya “bilge kişi”, “dalga geçilen kişi” ya da “yük” figürü üzerinden inşa edilmekte; bireysel deneyimlerin çeşitliliği ve yaşlanmanın karmaşıklığı göz ardı edilmektedir. Son dönemde yaşlı karakterler, merkezî öykü hattından çekilerek anlatının kenarında konumlandırılmaktadır (Edström, 2018: 89). Lauzen’e (2021) göre, 2020’nin en çok gişe yapan Hollywood filmleri arasında 60 yaş ve üzeri karakterler yalnızca %7 oranında yer almış, bu karakterlerin önemli bir bölümü ise fiziksel ya da bilişsel yetersizlikle tanımlanmıştır. Bu bulgular, yaşlı bireylerin üretkenlik, yaratıcılık ve aktif yurttaşlık gibi özelliklerle ilişkilendirilmesinin sinemada hâlâ sınırlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca yaşlı kadın karakterlerin görünürlüğü yaşlı erkeklere göre belirgin biçimde düşüktür; bu durum iç içe geçmiş bir tür çifte ayrımcılık biçimini ortaya koymaktadır (Gullette, 2017).

Ana akım ticari sinema yaşlılığı çoğunlukla hastalık, kayıp ve toplumsal geri çekilme bağlamlarında çerçeveler; yaşlı karakterler sıklıkla yük, sorun ya da melodramatik teselli figürlerine indirgenir (Featherstone & Wernick, 1995; Chivers, 2011). Buna karşılık Avrupa sanat sineması ve bağımsız yapımlar, yaşlanma deneyimini kültürel bağlam, duygusal karmaşıklık ve ilişkisel etik boyutlarıyla katmanlı bir biçimde işler; yaşlı öznelerin failiyet, arzu ve anlam üretim kapasitesini görünür kılar (Cohen-Shalev & Marcus, 2007; Twigg & Martin, 2015). Bu doğrultuda özerklik, özsaygı ve bakım ilişkileri etrafında şekillenen hikâyeler, yaşlılığın salt biyolojik gerileme değil; kimliğin yeniden kurulduğu yoğun bir yaşam evresi olduğunu ortaya koyar (Woodward, 1999; Chivers, 2011). Bu bağlamda filmler, yalnızlık, bakım ihtiyacı veya ölüm gibi temaları tek boyutlu mağduriyetlerle değil, yaşlı bireyin aktörlüğünü/aktrisiğini vurgulayan bir yaklaşımla sunar. Bununla birlikte, sinemadaki temsillerin biçimlenmesinde endüstriyel yapılar, seyirci profilleri ve yapım politikaları hâlâ belirleyici olmaya devam etmektedir. Yaşlılıkla ilgili kapsayıcı anlatıların üretilebilmesi için yalnızca yaratıcı özgürlük değil, aynı zamanda yaş ayrımcılığına karşı farkındalık yaratacak kültürel politikaların da geliştirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sinemada yaşlı bireylerin temsili, mevcut egemen kalıpları hem yeniden üreten hem de onları sorgulayan bir çelişkinin içindedir.

Buradan hareketle bu çalışmanın temel amacı, sinema filmlerinde yaşlı bireylerin temsiline odaklanarak yaşlılık deneyiminin görsel anlatılarda nasıl yapılandırıldığını incelemektir. Bu bağlamda sinemada yaşlı bireyler nasıl temsil edilmektedir? Sinemada yaşlılık temsilleri, yaş ayrımcılığına dair hangi göstergeleri barındırmaktadır ve yaşlı karakterlerin anlatının merkezine yerleştirildiği filmlerde bu karakterler nasıl kurgulanmakta ve yaşlılık hangi temalar etrafında sunulmaktadır? sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Çalışmada amaçlı örnekleme ile 2000 yılından itibaren her on yılı temsil edecek şekilde özellikle yaşlı karakterlerin anlatının merkezinde konumlandığı üç modern sinema örneği *The Straight Story* (1999, yönetmen David Lynch, ABD, 112 dk.), *Amour* (2012, yönetmen Michael Haneke, Fransa/Avusturya/Almanya, 127 dk.) ve *The Father* (2020, yönetmen Florian Zeller, Birleşik Krallık/Fransa, 97 dk.) olmak üzere üç film seçilmiştir. Filmler, yalnızca yaşlı karakterlerin merkezde olduğu anlatılar olmalarıyla değil, aynı zamanda yüksek izleyici erişimi ve eleştirel beğeni düzeyleriyle de dikkat çeken yapımlar olmaları nedeniyle tercih edilmiştir¹.

Çalışmada tematik analiz yöntemi tercih edilmiştir. Tematik analiz, veride tekrar eden anlam örüntülerini sistematik şekilde tanımlamayı, organize etmeyi ve yorumlamayı amaçlayan esnek bir yaklaşımdır (Braun & Clarke, 2006: 79; Ahmed vd., 2025). Analiz için Braun & Clarke (2006) tarafından tanımlanan altı aşamalı çerçeve izlenmiştir: (1) veriye aşinalık, (2) başlangıç kodlama, (3) olası temaların oluşturulması, (4) temaların gözden geçirilmesi, (5) temaların tanımlanması/isimlendirilmesi ve (6) raporlama. Çözümlemede filmler sahne/sekans düzeyinde; anlatı, diyalog ve görsel öğeler (kadraj, mekân, yakın plan kullanımı, performans vb.) bağlamında incelenmiştir. Tematik analiz sürecinde hem betimleyici hem de yorumlayıcı düzeyde kodlama stratejileri uygulanmıştır (Braun & Clarke, 2006: 77–101; Nowell vd., 2017). Yöntemsel güvenilirlik amacıyla iki araştırmacı öncelikle pilot kodlama gerçekleştirip ayrıntılı bir kod defteri oluşturmuştur. Ardından her iki araştırmacı bağımsız olarak filmleri kodlamış; ortaya çıkan kod farklılıkları düzenli uzlaştırma toplantılarında tartışılarak giderilmiştir. Süreçte kodlamada araştırmacılar arasında tutarlılık sağlanmıştır.

Çalışmada, sinema metinleri anlam üretici söylemsel yapılar olarak ele alınmış ve yaşlı karakterlerin temsili, anlatısal ve görsel açıdan detaylı biçimde analiz edilmiştir. Filmler *yaşlılıkta özerklik ve karar verme hakkı; algı, gerçeklik ve kırılabilirlik ve toplumsal izolasyon ve görünmezlik* temaları ile analiz edilerek yaşlılık temsilleri değerlendirilmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgular amaçlı örnekleme sınırlıdır ve genelleme iddiası taşımamaktadır.

¹ *The Straight Story* IMDb: 8.0, *Amour* IMDb: 7.9, *The Father* IMDb: 8.2

Bulgular

The Straight Story

David Lynch'in 1999 yapımı *The Straight Story* (*Straight'in Hikayesi*), Amerikan bağımsız sinemasında sıra dışı bir anlatı biçimiyle öne çıkan, yaşlılık deneyimini ortaya koyan ve içselleştiren filmlerden biridir. Film, kardeşinin hastalandığını öğrenerek onu ziyaret etmek üzere kendi başına Iowa'dan Wisconsin'e uzanan yaklaşık 500 km'lik bir mesafeyi çim biçme traktörüyle kat etmeye karar veren 73 yaşındaki Alvin Straight'in gerçek yaşam öyküsüne dayanmaktadır. Alvin, gözleri iyi görmemektedir ve doktorlar tarafından araba kullanması yasaklanmıştır. Ekonomik koşulları da konforlu bir yolculuğa elvermemektedir. Ancak o, çevresinin tüm itirazlarına karşın, çim biçme traktörünü tamir ederek onunla yola çıkar. Yola çıkış Alvin için kendi yaşamı üzerinde kontrol sahibi olma arzusunu simgeler. Yaşlı bireylerin çoğu zaman sağlık sistemleri, aile üyeleri ya da bakıcılar tarafından karar alma süreçlerinden dışlandığı bilinmekle birlikte (Holstein & Minkler, 2007: 17) Alvin tüm alışlagelmiş kanıların aksine yaşlılığın fiziksel zorluklarına rağmen karar verici ve aktif bir özne olarak temsil edilmektedir. Alvin'in yolculuğu, yaşlı bireylerin özerkliğini yalnızca fiziksel kapasiteye indirgemeyen bir bakış açısını temsil eder. Karakterin karşılaştığı her engel, onun iradesini pekiştiren bir unsur haline gelir.

Amour

Michael Haneke'nin 2012 yapımı *Amour* (*Aşk*) ise, yaşlılık, ölüm ve bakım üzerine sinemanın en çarpıcı anlatılarından biri olarak kabul edilir. Film, emekli müzik öğretmenleri Georges ve Anne'in Paris'teki apartman dairesinde geçmektedir. Anne'in geçirdiği felç sonrası yaşamı, fiziksel çöküşle birlikte zihinsel çözülmeye ilerlerken, Georges onun bakımını üstlenir. Film, yaşlı bireylerin kırılganlıklarını, yalnızlıklarını ve özerklik kayıplarını sessiz, yoğun ve rahatsız edici bir gerçeklikle perdeye yansıtır. Haneke, yaşlılığın dramatik bir felaketten ziyade, gündelik hayatın içine sızmış bir çözülmeye süreci olduğunu gösterir.

Amour'da gerçeklik, yalnızca dış dünyayla değil, aynı zamanda beden ve zihnin dönüşümüyle tanımlanır. Anne'in yaşadığı felç, onun toplumsal rollerini ve kimliğini aşındırırken, Georges'un eşine verdiği bakım da erkekliğin ve aile içindeki rollerin yeniden kurgulanmasını beraberinde getirir (Twigg, 2004: 356). Zamanla konuşma ve hareket yetisini yitiren ve idrar kontrolünü sağlayamayan Anne, klasik yaşlılık stereotiplerinin ötesinde bedeninin itibar kaybıyla yüzleşir. Haneke'nin kamerası, bu süreci estetize etmeden; doğrudan, durağan ve çoğu zaman tek mekân içinde izleyiciye sunar. Bu da izleyicinin yaşlılık deneyimiyle rahatsız edici derecede yakınlaşmasını sağlar.

Filmin temel gücü, kırılganlığın sadece yaşlıya ait bir durum olmadığını, aynı zamanda bakım veren kişinin de benzer bir çözülmeye maruz kaldığını göstermesidir. Georges'un fiziksel olarak güçlü görünmesi, onun da içten içe çöktüğü gerçeğini değiştirmez. Bu

bağlamda, yaşlılık literatüründe sıklıkla tartışılan “bakım yükü”nün çift yönlü travmatik etkisi filmde çarpıcı biçimde işlenir (Lloyd vd., 2014: 10).

The Father

Florian Zeller’in 2020 yapımı *The Father (Baba)* filmi, yaşlılıkta bilişsel bozulmanın bireysel ve ilişkisel gerçekliği nasıl parçaladığını sinematografik olarak gözler önüne seren güçlü bir anlatıdır. Film, Anthony Hopkins’in canlandığı Anthony karakteri üzerinden, demans hastalığının kişinin çevresiyle kurduğu ilişkileri ve gerçeklik algısını nasıl sarstığını içerden bir bakışla sunar. Filmin en çarpıcı yönü, seyirciyi Anthony’nin zihinsel dağınıklığının merkezine yerleştirerek yaşlı bireyin kırılgan gerçekliğini deneyimlenebilir hale getirmesidir.

Anthony'nin gerçeklik algısındaki çöküş, filmin anlatı yapısıyla paralel ilerler. Zeller, klasik sinema anlatısını bozar; mekanlar, karakterler ve zaman çizgisi sürekli değişerek seyircinin de Anthony gibi kafa karışıklığı yaşamasını sağlar. Bu teknik, yaşlı bireyin dünyasının dışarıdan değil, içerden nasıl çözülmeye başladığını anlatmak açısından oldukça güçlüdür. Yaşlı bireyin dünyasında gerçeklik sabit değil, akışkan ve kırılgandır (Gullette, 2004: 92). Anthony’nin kızını tanınamaması, sürekli yer değiştirdiğini sanması ve nesnelerin yerlerinin değişmesi gibi unsurlar, onun gerçeklikle olan bağının ne kadar zayıfladığını ortaya koyar.

Tema 1: Yaşlılıkta Özerklik ve Karar Verme Hakkı

Yaşlılık, sıklıkla fiziksel gerileme ve bilişsel sınırlılıkla birlikte anılan, bireyin karar verme kapasitesinin toplumsal olarak sorgulandığı bir dönemdir. Bu bağlamda *The Straight Story*, yaşlı bireyin özerkliğini yalnızca fiziksel yeterlilikle değil, anlam üretme kapasitesi ve toplumsal direnişle ilişkilendiren çarpıcı bir örnektir. Filmin açılış sahnesinden itibaren Alvin’in yaşamı, sessizlik, rutin ve fiziksel yavaşlıkla tanımlanır. Komşularının yardımıyla market alışverişi yapan, bastonla yürüyen ve sağlığı sürekli bozulan Alvin, toplumsal normlara göre artık üretkenliğini kaybetmiş, edilgen bir yaşlı olarak görülür. Ancak film, Alvin’in çevresindeki insanların onu pasifleştiren bu algısını tersyüz eder. Traktörüyle tek başına yola çıkma kararı, bir yandan özerkliğini ilan ederken, diğer yandan da yaşlılıkla birlikte gelen fiziksel ve zihinsel kırılganlıkları seyirciye hissettiren dramatik bir iç yolculuğa kapı aralar. Alvin karakterinin temsilinde dikkat çeken bir diğer nokta, film boyunca toplumla kurduğu temaslar aracılığıyla özerkliğin sosyal boyutunu da korumasıdır. Yolculuğu sürecinde karşılaştığı insanlar, genellikle onun kararına saygı duyar; bu da yaşlı bireylerin sosyal kabul gördüğü durumlarda daha özgür hareket edebildiklerini gösterir. Yaşlı bireylerin karar alma yeterlilikleri konusunda toplumun beklentileri, onların gerçek davranışlarını belirleyen en önemli faktörlerden biridir. Bu açıdan bakıldığında, Alvin’in bireysel kararlılığı kadar, toplumsal kabule dayalı bir özerklik alanı inşa ettiği de söylenebilir (Holstein & Minkler, 2007: 21).

Beauchamp ve Childress (2019), özerkliğin yalnızca bağımsız hareket etmek değil, aynı zamanda bilgiye erişim ve rızaya dayalı kararlar almak anlamına geldiğini belirtir. Alvin'in sağlık sorunları, fiziksel kısıtlılıklar ve sosyal yargılara rağmen kendi yolculuğunu başlatması tam da bu açıdan anlamlıdır. Filmde Alvin'in kırsal ortamdan şehirlerarası yola açılması, yalnızca fiziksel bir hareket değil, özerkliğin mekânsal sınırlarını zorlayan bir eylemdir. Dolayısıyla yolculuk, yaşlı bireyin "yavaş da olsa bağımsız hareket edebilme" hakkının sembolik temsili haline gelir.

Alvin'in yolculuğu, çevresindekiler tarafından şaşkınlık ve zaman zaman küçümsemeyle karşılanırken, aynı zamanda onun iradesine gösterilen saygı sayesinde toplumsal tanınırlığını yeniden tesis eder. Bu da yaşlı bireyin özerkliğinin yalnızca içsel değil, dışsal onay ve destekle sürdürülebilir olduğunu gösterir. Son olarak, Lloyd ve arkadaşları dördüncü yaş evresinde bireylerin kimliklerini koruyabilmek için uyum, direnç ve anlam üretimi stratejileri geliştirdiklerini vurgular (2014: 9). Alvin'in yolculuğu, fiziksel zorluklara karşı gösterdiği direnç kadar, geçmişle hesaplaşma ve bağışlama yoluyla da anlam üretmesinin bir aracı olur. Bu bağlamda özerklik, sadece bir tercih değil, bireyin geç yaşlarında yaşamını yeniden yapılandırma gücüdür.

Amour'da ise, Anne'in konuşma yetisini kaybettiği, yemek yemeyi reddettiği ya da acı çektiği sahnelerde, onun yaşam üzerindeki söz hakkının dramatik biçimde azaldığı görülür. Bu süreçte Georges'un eylemleri, hem sevgi dolu bir eşin fedakârlığı hem de özerklik sınırlarının sorgulandığı etik bir alan yaratır. Film boyunca Georges'un bakım süreci üzerindeki kontrolü dikkat çeker. Bu kontrol, başlangıçta eşinin konforunu sağlamaya yönelikken, ilerleyen sahnelerde onun yaşamsal kararlarını da kapsayacak biçimde genişler. Özellikle kızlarının kurumsal bakımı önerdiği sahnelerde, Georges'un bunu reddetmesi ve bakımın evde devam etmesi, yaşlı bireylerin kendi tercihleri dışında gelişen kararlarla nasıl yüzleştirdiklerini gösterir. Anne'in bu kararlara açıkça direnememesi, özerklikten sessiz bir vazgeçişin dramatik yansımasıdır (Lloyd vd., 2014: 12). Anne'in konuşamadığı dönemlerdeki yüz ifadeleri ve beden dili, onun kendi geleceği hakkındaki görüşlerini aktaramadığı bir sessizlik evresine işaret eder. Bu, yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerinde ya da aile içinde yaşadığı iletişime dayalı dışlanmanın sinematografik bir temsili olarak okunabilir. Bu durum, yaşlı bireylerin karar süreçlerine dâhil edilmediği, onların yerine konuşulduğu ya da sessizliklerinin rıza gibi yorumlandığı bir çerçeveyi düşündürür (Holstein & Minkler, 2007: 19).

Filmin en çarpıcı sahnelerinden biri ise, Georges'un Anne'i yastıkla öldürdüğü andır. Bu sahne, yaşlı bireyin yaşamı üzerindeki özerklik hakkının nihai biçimde tartışıldığı noktadır. Georges'un bu eylemi, hem eşinin çektiği acıyı sonlandırma isteği hem de onun istemediği bir yaşamı sürdürmesini engelleme arzusu gibi okunabilir. Ancak burada şu soru sorulabilir: Bu karar Anne'in iradesini mi yansıtır, yoksa Georges'un kendi algılarıyla ve değerleriyle biçimlendirdiği bir etik sonlandırma mıdır? Bu ikilem, yaşlı bireylerin özerklik haklarının aile üyeleri tarafından bilinçli ya da bilinçsiz biçimde nasıl gasp edilebileceğine dair derin bir tartışma sunar (Twigg & Martin, 2015: 356).

Haneke'nin anlatımı, yaşlı bireyin karar alma süreçlerini, yalnızca sağlık durumuyla değil; toplumsal cinsiyet rolleri, aile yapısı ve bakım verenlerin psikolojik yükleriyle de ilişkilendirir. Georges'un kararı, eşinin bakım sürecinin sonlandırılması ile kendi tükenmişliği arasında sıkışmış bir eylem olarak da değerlendirilebilir. Bu noktada özerklik, yalnızca yaşlı bireyin değil, bakım verenin de bir sınavıdır.

Bilindiği üzere yaşlı bireylerde bireyin bağımsızlığı azaldıkça yaşam kalitesi de düşme eğilimi göstermektedir. *Amour*'da bu düşüş, sadece fiziksel değil, duygusal ve sosyal olarak da temsil edilir. Anne'in zamanla evde görünmez bir figüre dönüşmesi, konuşamaması ve bedeninin kontrolünü kaybetmesi, yalnızca bir bakım süreci değil, aynı zamanda öznenin silinme süreci olarak yansıtılır. Film, nihayetinde özerkliğin fiziksel kabiliyetle değil, insani ilişkilerle, duygusal bağlarla ve etik sorumluluklarla inşa edildiğini göstermektedir.

The Father filmi, yaşlı bireylerin zihinsel bozulma sürecinde özerkliklerini nasıl kaybettiklerini ve bu kaybın onların kimlik algısı üzerindeki etkilerini çarpıcı bir biçimde yansıtır. Anthony karakteri üzerinden anlatılan bu süreç, yaşlılıkta karar verme hakkının sadece fiziksel yeterlilikle değil, aynı zamanda zihinsel yeterlilikle de doğrudan ilişkili olduğunu gösterir. Film, demansın bireyin hem çevresiyle hem de kendisiyle olan ilişkisinde nasıl bir yabancılaşma yarattığını ve bu yabancılaşmanın özerkliği nasıl tehdit ettiğini görsel tekniklerle başarılı şekilde işler. Anthony, film boyunca yaşadığı mekânın, insanların ve zamanın sürekli değiştiğini sanmakta, kime güveneceğini bilememektedir. Bu belirsizlik, yaşlı bireylerin karar alma yetilerini nasıl kaybettiklerini ve kendilerine dair güvenin nasıl sarsıldığını görselleştirir (Gullette, 2004: 101). Anthony'nin kendi evinde olmadığını düşünmesi, bakım verenleri tanımaması, ilaçlarını reddetmesi gibi davranışları hem zihinsel çözülmenin bir sonucu hem de bireyin özerkliğini koruma çabasının dramatik göstergeleridir.

Filmde en dikkat çeken durumlardan biri, Anthony'nin yaşamı üzerinde söz sahibi olduğu yanılsamasıdır. O, her ne kadar kızının ve çevresindekilerin niyetlerinden şüphe etse de aslında kendi yaşamı hakkında karar veremez hale gelmiştir. Bu durum, yaşlı bireylerin görünürde özerk olmalarına rağmen, gerçekte karar süreçlerinden dışlandıklarını ya da yönlendirildiklerini gösterir. Özellikle Anthony'nin bakım merkezine götürülmesi ve burada kalacağının ona söylenmeden organize edilmesi, yaşlı bireylerin “en iyi çözüm” adı altında iradelerinin nasıl göz ardı edilebildiğinin çarpıcı bir örneğidir.

Zeller'in anlatısı, seyirciyi Anthony'nin zihinsel çöküş sürecinin içine alarak, yaşlı bireyin dünyasının içerden nasıl görüldüğünü deneyimletir. Bu içsel bakış, özerkliğin yalnızca karar vermek değil, karar verebilme kapasitesini sürdürebilmekle de ilgili olduğunu vurgular (Holstein & Minkler, 2007: 20). Anthony'nin sürekli tekrar eden “saatim nerede?” sorusu, sadece bir eşya kaybı değil, aynı zamanda zaman, kontrol ve aidiyet hissinin yitimiyle ilgili daha derin bir metafor olarak okunabilir.

Filmde Anne karakterinin Anthony'ye yönelik tutumu, yaşlı bireylerin özerkliklerinin nasıl “iyiliksever” yaklaşımlarla gölgelenebileceğini gösterir. Kızının Anthony'nin yaşamıyla ilgili kararları onun adına alması, modern bakım pratiklerinin sıkça karşılaştığı bir durumdur. Bu kararlar her ne kadar güvenlik ve refah amacıyla alınsa da yaşlı bireyin iradesinin göz ardı edilmesi, etik açıdan tartışmalıdır (Lloyd vd., 2014: 120). Beauchamp ve Childress (2019), özerkliğin temelini oluşturan “bilgilendirilmiş rıza” kavramının ancak yeterli zihinsel kapasiteyle işleyebileceğini belirtir. Ancak demansla birlikte, bu kapasitenin giderek kaybolması, yaşlı bireyin kendi yaşamına dair karar verme hakkını doğrudan tehdit eder. Sonuç olarak, *The Father* özerkliği yalnızca bir hak değil, bir kimlik inşası ve devamlılığı olarak ele alır. Film, yaşlı bireyin karar verme kapasitesinin değil, “anlam üretme” hakkının da demansla birlikte nasıl kırılanlaştığını ortaya koyar.

Üç film üzerinden değerlendirme yapıldığında, özerkliğin bireysel bir hak olmaktan çok, güç ilişkilerinin, sessizliğin, bakım etiğinin ve kırılmanın iç içe geçtiği bir müzakere alanı olduğu görülmektedir. Pozitif yaşlanma yaklaşımları, yaşlı bireylerin aktif ve anlamlı yaşamlarına devam edebileceklerini savunsa da bu idealin gerçekte ne kadar sürdürülebilir olduğu sorgulanmalıdır (Pocock vd., 2022). Karar verme hakkı yalnızca bir seçim özgürlüğü değil; aynı zamanda bireyin bu özgürlüğü kullanabileceği koşulların varlığıyla ilgilidir. İletişim kuramayan, zihinsel kapasitesi azalan ya da görünmezleştirilen bireylerin rızası, çoğu zaman sessizlikle özdeşleştirilir.

Film analizleri, yaşlı bireyin özerkliğinin zayıflamasının yalnızca fizyolojik değil, etik ve duygusal bir boyutu olduğunu da göstermektedir. Yaşamın son döneminde bireyin istekleri, kimi zaman “onun iyiliği için” söylemiyle ikincil plana atılır. Oysa bu durum, yaşlı bireyin özerkliğini ihlal etmekle kalmaz; aynı zamanda onun kimliğini, onurunu ve özsaygısını da zedeler. Özerkliğin bu biçimde devredilmesi, modern yaşlılık anlatılarında sıkça rastlanan bir görünmez eldir, karar verme, fark edilmeden başkalarına geçer. Ayrıca, yaşlı bireylerin bakım ortamlarında alınan kararların çoğu, iletişim eksikliği ya da varsayılan rıza temelinde gerçekleşmektedir. Bu durum, yaşlıların korunması amacıyla yapılan eylemlerin, aslında onların yaşam deneyimlerinin ve tercihlerinin ihmal edilmesine yol açabileceğini düşündürür

Tema 2: Algı, Gerçeklik ve Kırılma

Yaşlılık araştırmalarında bireylerin yaşa bağlı gerçeklik deneyimlerinin sadece bilişsel ve bedensel kayıplarla değil, aynı zamanda toplumsal izolasyonla da şekillendiği vurgulanır (Gilleard & Higgs, 2000: 133). Alvin'in yolculuğu bu bağlamda bir tür sosyal yeniden katılım çabasıdır. Her durakta karşılaştığı kişilerle kurduğu samimi bağlar, onun toplumsal görünmezlikten çıkma çabasını temsil eder. Bu etkileşimler, yaşlı bireyin dünyaya katılımının hâlâ mümkün olduğunu ve gerçekliğinin başkalarıyla kurduğu bağlar üzerinden yeniden üretilebileceğini gösterir.

Filmde gerçeklik ve algı arasındaki çizgi, Alvin'in içsel motivasyonları ile fiziksel sınırlılıkları arasında kurulan dengeyle çizilir. Traktörün yavaşlığı, sadece bir ulaşım aracı

değil aynı zamanda zamanın algılanma biçimidir. Alvin'in ilerlemesiyle birlikte zaman uzar, manzaralar değişir, geçmişle yüzleşmeler yaşanır. Özellikle Alvin'in ormanda karşılaştığı hamile genç kadınla kurduğu diyalog, kuşaklararası deneyim aktarımı üzerinden zaman algısının esnekliğini gösterir. Bu sahne, yaşlı bireylerin sadece nostalji nesnesi değil, anlam üreticisi ve aktarım aracı olarak da işlev gördüğünü gösterir.

Alvin'in fiziksel kırılganlığı, zaman zaman kendini sağlık problemleriyle gösterse de zihinsel bütünlüğü ve amaca yönelik kararlılığı filmin algı-gerçeklik ilişkisini dengede tutar. Alvin'in gerçekliği, başkalarının ona atfettiği zayıflıklarla değil, kendi benlik algısı ve kararlılığı ile tanımlanır. Film, kırılganlığı dramatize etmeden gösterebilmesiyle öne çıkar. Bu noktada Lynch'in tercihi olan durağan kamera kullanımı ve uzun plan sekanslar, yaşlılığın zaman algısını estetik bir unsur olarak merkezileştirir (Twigg & Martin, 2015: 9). Film boyunca Alvin'in karşılaştığı karakterlerle kurduğu kısa ama yoğun etkileşimler, yaşlı bireyin dünyaya dair algısının nasıl şekillendiğini gösterir. Genç bisikletçilerle yaşadığı çatışma ya da otostopçu genç kadınla yaptığı sohbet, kuşaklar arası deneyim farklarını vurgularken; aynı zamanda yaşlı bireyin karşılaştığı toplumsal anlamda anlaşılma hissiyle işaret eder. Bu, literatürde yaşlı bireylerin giderek toplumsal bellekten silinmesiyle bağlantılıdır (Twigg & Martin, 2015: 354).

Filmin sinematografik dili, Alvin'in kırılganlığını doğa ve zaman üzerinden yansıtır. Sonsuz mısır tarlaları, yalnızca fiziksel zorlukları değil, aynı zamanda yaşlı bireyin kendini içinde bulduğu geniş ve belirsiz yaşam evresini temsil eder. Bu yalnızlık hissi, yaşlı bireyin zaman ve mekânla kurduğu ilişkinin kırılganlığını yansıtır. Özellikle Alvin'in zaman zaman dinlenmek zorunda kalması, aracının bozulması gibi detaylar, yaşlılıkta bedensel sınırlılıkların gerçeklik algısını nasıl etkileyebileceğine dair somut örneklerdir (Gullette, 2004: 102). Ayrıca, Alvin'in kardeşiyle arasındaki kırgınlık üzerinden gelişen dramatik yapı, yaşlılık döneminde affetme, geçmişle hesaplaşma ve duygusal bağları yeniden kurma ihtiyacının altını çizer. Bu yönüyle film, yaşlı bireylerin içsel dünyalarındaki duygusal kırılganlığı ve bunun dış dünyadaki algılarla nasıl kesiştiğini göstermektedir (Lloyd vd., 2014: 6). Alvin'in yolculuğu bir uzlaşma arayışıdır; ancak bu uzlaşma, yalnızca kardeşiyle değil, aynı zamanda kendi geçmişi ve yaşlı bedeninin dayatmalarıyla bir barışma sürecidir.

Film, yaşlılık deneyimini acizlik değil, direnç ve bilgelikle ilişkilendirse de bu anlatının altında sürekli bir kırılganlık mevcuttur. Her karar, her yol ayrımı ve her durak, yaşlı bireyin gerçekliğe dair algısının hem sabit hem de esnek olabileceğini ortaya koyar. Alvin'in "Ben kendi hızımla ilerlemeye devam edeceğim" sözü, yaşlılıkta bireysel zaman algısının gençlikten farklı işlediğini ve bu algının bireyin kararlarını doğrudan etkilediğini metaforik biçimde açıklar.

Algı ve gerçeklik arasındaki çizgi *Amour*'da ise özellikle Anne'in zihinsel bütünlüğünü yitirmeye başladığı sahnelerde bulanıklaşır. Georges'un giderek yalnızlaşması, başkalarıyla kurduğu iletişimin yüzeysel kalması, yaşlılığın toplumsal olarak izole bir gerçeklik olduğunu da vurgular. Filmdeki sessizlik, Georges'un iç sesi kadar toplumun

yaşlı bireyleri görmezden gelmesini de temsil eder. Bu sessizlik içinde duyulan güvercin sesi ya da açılıp kapanan bir pencere, dış dünyaya dair tek bağlantı unsurlarıdır. Filmin sonunda Georges'un mutfakta yemek hazırladığı hayali sahne ve güvercinin pencereden içeri girmesi, belki de yaşlılık deneyiminin yalnızlıkla değil, belirsizlikle sonuçlandığını gösterir. Güvercin metaforu, yaşlılıkta kırılganlıkla baş etme, özgürlük ve ruhun bedenden ayrılması gibi çok katmanlı anlamlar taşır. Georges'un güvercini yakalayıp pencereden dışarı bırakması, kontrol ve teslimiyet arasındaki gerilimi simgeler. Aynı zamanda yaşlı bireyin kendi sonunu belirleme iradesiyle de örtüşebilir. Sonuç olarak *Amour*, yaşlılıkta gerçekliğin bedensel ve zihinsel dönüşümle nasıl değiştiğini; bu değişimin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal olarak da nasıl şekillendiğini çarpıcı bir anlatıyla sunar. Film, yaşlı bireylerin yalnızca bakım nesnesi olmadığını, aynı zamanda kendi ölümüne dair söz sahibi olabilecek etik özneler olduklarını savunur.

Bireyin gerçeklik algısının çözülüşü yalnızca zihinsel dejenerasyonla ilişkili değildir. Özellikle Anne'in yaşadığı süreç, bedensel zayıflamanın da nasıl bir psikolojik izolasyon yaratabileceğini ve bireyin kendi yaşam deneyiminden kopuşunu hızlandırabileceğini gösterir (Gullette, 2004: 109). Bedenin acı çekmesi ve kontrol edilemez hale gelmesi, bireyin öznel gerçekliğini tehdit eden en büyük unsurlardan biridir. Haneke, bu acıyı estetize etmeden ama şiddetini eksiltmeden sunarak, izleyiciyi yaşlılığın duygusal şeffaflığı ve kırılganlığı ile yüzleştirir. Film boyunca hissedilen durağanlık ve mekânsal sınırlılık, bireyin zihinsel haritalarının da daraldığına dair metaforik bir anlatı sunar. Bir zamanlar birlikte yaşanmış, anlam yüklenmiş alanlar artık yalnızca acı, yorgunluk ve çaresizliğin yankılandığı boşluklara dönüşür. Mekânın ve zamanın bu şekilde dönüşmesi, bireyin gerçeklikle bağ kurma biçimini radikal biçimde bozar. Bu dönüşüm, yaşlı bireylerin hem zihinsel hem de duygusal anlamda evsizleşme deneyimini yaşadıklarını düşündürür. Sonuç olarak, *Amour* yaşlılıkta algının ve gerçekliğin kırılgan doğasını, sessizlik, yalnızlık ve çözülen ilişkiler üzerinden işler.

The Father'da Zeller'in anlatımı ise, yaşlı bireyin bakım sürecini dramatize etmeden, ancak oldukça gerçekçi bir şekilde sunar. Filmde Anthony'nin kontrol kaybı, yalnızca onun fiziksel ya da bilişsel yetilerinin azalmasıyla açıklanmaz. Aynı zamanda onun etrafındaki kişilerin ve sistemin, onun adına kararlar alması, onu bir yük olarak konumlandırması ile de ilgilidir. Bu anlatı, yaşlı bireyin çevresiyle olan etkileşiminde kırılganlık kadar dışlanma ve kontrol kaybının da baskın olduğunu gösterir (Twigg & Martin, 2015: 354). *The Father*, yaşlılıkta algı ve gerçeklik ilişkisinin ne denli kırılgan bir zemine oturduğunu, zihinsel hastalıklar bağlamında dramatik ama duyarlı bir şekilde anlatır. Film, yalnızca demans hastalarının değil, onların yakın çevresinin de gerçeklik algısının nasıl etkilendiğini; yaşlı bireyin kırılganlığının toplumsal ve duygusal bir krize dönüşebileceğini ortaya koyar.

Yaşlılıkta gerçeklik algısının çöküşü, yalnızca bilişsel bir bozulmanın sonucu değil; aynı zamanda bireyin benlik deneyiminin, yaşam öyküsünün zamansal sürekliliğinin ve tanıdık mekânsal-sosyal ipuçlarının (ev düzeni, eşya, yüzler, rutinler) bozulmasıyla

ilişkili bir kırılma sürecidir. *The Father* filmi, bu süreci benzersiz bir iç bakışla işler ve demansın yalnızca tıbbi değil, aynı zamanda varoluşsal bir mesele olduğunu ortaya koyar. Film, izleyiciyi ana karakterin zihinsel çözülmesinin içine yerleştirerek, yaşlılıkta algı ile gerçeklik arasındaki ilişkinin ne kadar kırılgan olduğunu deneyimsel olarak sunar. Zeller'in anlatısı, yaşlı bireyin dünyayı kavrama biçiminin zamanla nasıl değiştiğini göstermekle kalmaz; aynı zamanda bu değişimin bireyin kimliğine, karar alma yeterliliğine ve sosyal bağlarına nasıl zarar verdiğini de görselleştirir. Bilişsel gerilemenin bireyin öznelliğini tehdit etmesi, literatürde *dördüncü yaş (the fourth age)* olarak kavramsallaştırılmıştır; bu evre, kırılganlığın, bağımlılığın ve sosyal izolasyonun belirginleştiği yaşlılık aşamasıdır (Gilleard & Higgs, 2010: 121). *The Father*, bu evreyi yalnızca dışsal gözlemler üzerinden değil, Anthony karakterinin içsel deneyimi aracılığıyla sahneler.

Filmde karakterlerin yüzlerinin değişmesi, mekânların birbirine karışması ve zaman sırasının bozulması, *Anthony'nin gerçekliği ayakta tutan tanıdık işaretleri* yerinden eder ve giderek işlevsizleştirir. Bu sinematografik tercih, yalnızca karakterin değil, seyircinin de gerçeklikle bağını belirsizleştirerek, yaşlı bireyin içinde bulunduğu zihinsel kırılganlığı somutlaştırır. Anthony, çevresindekileri tanıyamadıkça yalnızlaşır; bakım verenler, kızı, hatta kendi bedeni bile ona yabancılaşır. Bu, yaşlı bireyin yalnızca dünyayı değil, kendisini de tanıyamaz hale geldiği bir yabancılaşma sürecidir (Lloyd vd., 2014: 13). Burada kırılganlık, fiziksel zayıflıkla değil, bireyin kendi gerçekliğini koruyamamasıyla tanımlanır. Filmin son sahnesinde Anthony'nin "Annem nerede?" diye sorması, onun zaman içindeki yerini, kimliğini ve aidiyet duygusunu yitirdiğinin göstergesidir. Bu sahne, yalnızca bir duygusal zirve değil, aynı zamanda zihinsel çözülmenin bir ifadesidir. Yaşlı bireyin gerçeklikten kopuşu, onun toplumsal özneliğini de silikleştirir. Demans, burada yalnızca bir hastalık değil, bireyin sosyal gerçeklikten ve kimlikten dışlanması metaforu olarak işlenir (Gullette, 2004: 104).

Yaşlılıkta algı ve gerçeklik ilişkisi, yalnızca bilişsel süreçlerin ürünü değil; aynı zamanda bireyin zaman, mekân ve kimlik ile kurduğu dinamik bağların yavaş yavaş çözülmesidir. *The Straight Story*, *Amour* ve *The Father* bu çözülmeyi farklı kırılganlık biçimleri üzerinden ele alarak, yaşlı bireylerin hem kendileriyle hem de çevreleriyle kurdukları gerçeklik ilişkilerini dramatik biçimde ortaya koyar. Sonuç olarak, üç filmde de yaşlılık, yalnızca bir yaşam evresi değil algının da dönüşüp dağılabileceği, gerçekliğin yavaş yavaş çözülerek bireyin benliğini tehdit edebileceği bir kırılma alanı olarak sunulur. Bu kırılma, bazen dirençle karşılaşılır, bazen sessizce kabul edilir; ancak her durumda yaşlı bireyin varoluşsal kırılganlığını açığa çıkarır.

Tema 3: Toplumsal İzolasyon ve Görünmezlik

Yaşlılık literatürü, yaşlı bireylerin sosyal yaşantıdan dışlanmasını genellikle fonksiyonellik kaybı, fiziksel hareketlilikte azalma ve üretkenliğe dayalı neoliberal normlar aracılığıyla açıklar (Gilleard & Higgs, 2010: 122). *The Straight Story*'deki Alvin karakteri, fiziksel

sınırlılıklarına rağmen bir amaç doğrultusunda hareket eden bir figürdür fakat toplumun bu amacı tanıma veya destekleme eğilimi zayıftır. Karakterin yaptığı yolculuk, görünüşte anlamlı bir bireysel eylemdir; fakat alt metninde, bireyin sosyal dünyadan çekilmişliğinin göstergesidir. Twigg ve Martin'e (2015: 354) göre yaşlılık, kamusal alandan dışlanmanın ve özel alan içinde kapanmanın yavaş ilerleyen bir sürecidir. Film boyunca Alvin'in toplumla kurduğu etkileşimlerin geçici ve yüzeysel doğası, onun görünmezliğinin bir diğer boyutunu ortaya koyar. Yol üzerinde karşılaştığı insanlar, onun yaşantısını ya nostaljik bir figür olarak tüketir ya da anlamlandıramaz. Bu, yaşlının kimliğinin, toplumsal bellekte temsili olmayan bir arka plana kaydığını gösterir. Gullette yaşlıların hikâyesiz hale gelmesinin, onları sosyal olarak etkisizleştiren bir mekanizma olduğunu savunur (2004: 112). Alvin'in anlatılarına olan düşük ilgi, onun geçmiş deneyimlerinin artık toplumsal anlam üretmediğine işaret eder. Victor ve arkadaşları, yaşlı bireylerin yalnızca fiziksel yalnızlık değil, sosyal etkileşim azlığı nedeniyle de izole olduğunu vurgular (2000: 410). Alvin'in ilerlediği yollar, görünürde açık olsa da etkileşimsel anlamda boş ve geçici sahneler sunar. Yaşlılık, burada bir direnç hikâyesinden ziyade, toplumla bağın gittikçe silikleştiği bir geçiş süreci olarak resmedilir.

Amour, toplumsal izolasyon ile bireyin hem fiziksel hem de sosyal bağlamda çevresinden kopuşu sadece dışsal ilişkiler düzeyinde değil, aynı zamanda duygusal, bilişsel ve etik katmanlarda işler. Filmdeki yaşlılık temsili, bireyin zamanla yalnızca fiziksel olarak değil, toplumsal ve duygusal olarak da görünmez hale gelişini güçlü bir görsellik ve durağanlık içinde sunar. Bu anlatım biçimi, yaşlı bireyin yavaş yavaş toplumdan çekilmesini değil, toplumun onun çevresinden çekilmesini ima eder.

Yaşlılık literatürü, yaşlı bireylerin maruz kaldığı görünmezliği, *sessiz dışlanma (silent marginalization)* olarak tanımlar; bu ise yaşlının hâlen hayattayken toplumun normatif döngüsünden silinmesidir (Twigg & Martin, 2015: 354). Toplumsal izolasyon yalnızca mekânsal bir yalnızlık değil, bireyin hikâyesinin duyulmaz hale gelmesiyle de ilgilidir. Anne'in konuşma yetisini yitirmesi, yaşlı bireyin deneyimlerini ifade edemediği noktada toplumsal bağlamdan silinmesine işaret eder (Gilleard & Higgs, 2010: 122). Georges'un bakım verme sürecinde içine düştüğü duygusal yalnızlık ise, yaşlı bireylerin sadece kendileri değil, onların bakım verenlerinin de toplumdan yalıtıldığını gösterir. Böylece izolasyon iki yönlü işler hem yaşlı birey hem de ona bakan kişi görünmez olur. Toplumsal izolasyon yalnızca dış çevrenin değil, en yakın aile bireylerinin dahi yaşlıyı gerçek bir birey olarak görmeyi bırakmasıyla ilişkilidir. Mekân, yaşlı bireyin hem güvenli limanı hem de sınırlandırıldığı kafes haline gelir. Bu durum, yaşlı bireyin kamusal alandan dışlanması ve kamusal temsillerden silinmesiyle ilişkilidir (Victor vd., 2000: 410). Özellikle Anne'in ev dışına bir daha hiç çıkmaması, yaşlılıkta toplumla olan tüm bağların kopmuşluğunu fiziksel düzeyde temsil eder. Son sahnelerde Georges'un yaşadığı duygusal tükenmişlik, yalnızca bakım yorgunluğu değil; toplumun yaşlılığa dair yükü bireyselleştirmesi ve bu süreçte destek sistemlerinin yetersizliğinin yarattığı bir izolasyon biçimidir. Yaşlı bireyin bakım sürecinde hem kendisi hem de yakını yalnızlaştırılır. Bu da yaşlılıkta izolasyonun yalnızca

yaşa değil, aynı zamanda bakım ve bağımlılık ilişkilerine içkin bir gerçeklik olduğunu gösterir (Lloyd vd., 2014: 13).

The Father, yaşlılıkta toplumsal izolasyonun yalnızca dışsal çevreyle ilişkilerin zayıflamasıyla kalmayıp, bireyin zihinsel dünyasının parçalanmasıyla nasıl içselleştirildiğini etkileyici bir biçimde gözler önüne serer. Filmdeki yaşlı birey, çevresel olarak yalnız kalır; buna ek olarak zaman, mekân ve benlik algısının çözülmesiyle zihinsel olarak da soyutlanır. Bu soyutlanma süreci, yaşlı bireyin sadece toplumdan değil, gerçeklikten de uzaklaştırıldığını gösterir. Filmde mekânsal süreksizlikler, sahne geçişlerindeki zaman atlamaları ve karakterlerin yer değiştirmesi, Anthony'nin yalnızlığını hem dramatik bir unsur hem de izleyiciye deneyimletilen bir izolasyon biçimi haline getirir. Bu anlatım stratejisi, yalnızlık ve sosyal çözülmenin bir tema olmanın ötesinde, bir yaşantı biçimi olduğunu vurgular. Twigg ve Martin, yaşlılıkta toplumsal izolasyonun yalnızca bireyden kaynaklanmadığını, tam tersine toplumdan da geldiğini ve yaşlının bakım ilişkileri dışında bir sosyal aktör olarak kabul edilmediğini vurgular (2015: 355). Sonuç olarak The Father, yaşlılıkta izolasyonun sadece bireyler arası ilişkilerin zayıflamasıyla sınırlı olmadığını, aksine benliğin anlam dünyasından çekilmesiyle ilişkili çok katmanlı bir süreç olduğunu etkileyici biçimde ortaya koyar.

Toplumsal izolasyon ve yaşlı bireylerin görünmezleşmesi, yaşlanma sürecinde yalnızlık kavramını aşan çok katmanlı bir sosyal ve kültürel problem olarak karşımıza çıkar. *The Straight Story*, *Amour* ve *The Father* gibi üç farklı anlatı yapısı ve coğrafyaya sahip film, bu görünmezliğin farklı boyutlarını ortaya koymakla yetinmez; üstelik yaşlı bireyin çevresiyle kurduğu bağların nasıl çözülüp içselleştirilmiş bir yalnızlık halini aldığını da gösterir. Yaşlılık, sadece bir kronolojik yaş değil; aynı zamanda bireyin toplumsal olarak merkezden çevreye itildiği bir statü dönüşümünü de temsil eder (Gilleard & Higgs, 2010: 122). Üç film de yaşlı bireylerin yalnızca dış dünyayla değil, duygusal, bilişsel ve tarihsel anlam dünyalarıyla da bağlarının nasıl silindiğini sinematografik olarak yansıtır. Yaşlılık bu bağlamda bir yok oluş olmayıp; sessiz bir silinme, bir varlıktan ziyade artık duyulmayan bir ses olma hâlidir. Bu ortaklık, yaşlılığın görünmezliğini ne yalnızca sağlık sistemlerine ne de aile yapılarına; tamamen toplumsal değer sistemlerine dair eleştirel bir sorgulama fırsatı olarak sunar (Twigg & Martin, 2015: 355).

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Yaşlılık, toplumsal yaşantının ayrılmaz ve vazgeçilmez bir bileşeni olarak, bireylerin yaşam döngüsünde çok boyutlu ve çok katmanlı bir deneyim olarak ortaya çıkmaktadır. Bu dönem, bireyin biyolojik yaşlanma sürecine bağlı fiziksel ve bilişsel değişimlerin ötesine geçerek duygusal süreçlerdeki dönüşümleri de içerir. Ayrıca, yaşlılık bireyin toplumsal rollerini yeniden değerlendirmesine, sosyal ilişki ağlarında değişimlere uğramasına ve toplumun kendisinden beklentilerinin farklılaşmasına yol açan dinamik bir dönemdir. Dolayısıyla kültürel bağlamın çeşitliliği ve toplumsal normlar, yaşlılık temsillerini şekillendirerek yaşlılık deneyimi üzerinde belirleyici rol oynar. Bu bağlamda, yaşlılığın

temsil biçimleri; yaşlanma algılarını güçlendirme ve dönüştürme yoluyla, yaşlı bireylerin toplumsal görünürlüğü ve kimlik inşası üzerinde doğrudan etkide bulunur.

Bu çalışma sinema filmlerinde yaşlı bireylerin temsiline odaklanarak yaşlılık deneyiminin görsel anlatılarda nasıl yapılandırıldığını incelemeyi amaçlamıştır. Yaşlılığın sinemada temsili, yalnızca yaşlı bireylerin anlatı içindeki yerini değil; toplumun yaşlanmaya dair değerlerini, önyargılarını ve duygusal mesafesini de ortaya koyar. *The Straight Story*, *Amour* ve *The Father* gibi üç farklı kültürel bağlamda üretilmiş film, yaşlılığı dramatik değil, sessiz ve derinlikli biçimlerde temsil eder. Bu üç film yaşlı bireylerin özerklik mücadelelerinden bilişsel kırılmalığa, sosyal dışlanmadan ontolojik yalnızlığa kadar geniş bir yelpazede yaşlılık deneyimlerini görünür kılar.

İlk tema olan yaşlılıkta özerklik ve karar verme hakkı, yaşlı bireylerin hem fiziksel hem de zihinsel ve sosyal açıdan kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olma çabasıyla ilgilidir. Özerkliğin korunması, karar verme kapasitesinin varlığı kadar bu kararların tanınması ve saygı görmesine de bağlıdır. İkinci tema olan algı, gerçeklik ve kırılmalı; yaşlılığın bilişsel yönlerini ve bu yönlerin benlik algısı üzerindeki etkilerini tartışır. Üçüncü tema olan toplumsal izolasyon ve görünmezlik, yaşlı bireylerin kamusal ve özel alanlarda nasıl dışlandıklarını ve giderek görünmez hâle geldiklerini inceler. Bu görünmezlik, bireyin sosyal ilişkilerinin zayıflaması ile birlikte yaşlılık anlatılarının kültürel değer yitimi yaşamasıyla da ilişkilidir (Gullette, 2004: 112).

Bu üç tema, yaşlılığın yalnızca biyolojik bir süreç olmayıp aynı zamanda etik, sosyal ve varoluşsal bir kırılmalı alanı olduğunu ortaya koyar. Her üç film de yaşlı bireyleri hikâye nesneleri olarak göstermeyip kırılmalıkları, dirençleri ve sessizlikleri ile ele alarak yaşlılığın farklı yönlerini açığa çıkarır. Burada yaşlılık; bakım, yalnızlık ve özerklik mücadelelerinin iç içe geçtiği, bireyin toplumsal, zihinsel ve etik olarak yeniden konumlandığı karmaşık bir evredir.

Dolayısıyla yaşlılık, yalnızca yaşamın son dönemi olarak değil; insan olmanın birikimli deneyimlerini, kırılmalıkları ve dirençlerini bir arada barındıran çok boyutlu evrensel bir gerçekliktir ve bu gerçeklik yaşam süresi elverdiğince herkes tarafından deneyimlenebilecek bir süreçtir.

Çalışma önemli bulgular sunsa da gelecekteki araştırmalar için yeni yollar açmıştır. İzleyen çalışmalarda film analizi, gerontolojik bakış ve medya sosyolojisi perspektifleri bir arada ele alınmalıdır. Katılımcı yöntemler (ör. yaşlı izleyicilerle odak grup çalışmaları, ortak üretim atölyeleri) hem temsillerin nasıl alımlandığını hem de yaşlıların kendi anlatılarını doğrudan anlamayı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Ahmed, S. K., Mohammed, R. A., Nashwan, A. J., Ibrahim, R. H., Abdalla, A. Q., M. Ameen, B. M., & Khedhir, R. M. (2025). Using thematic analysis in qualitative research. *Journal of Medicine, Surgery, and Public Health*, 6, 100198. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.glmedi.2025.100198>
- Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (2019). *Principles of biomedical ethics* (8th ed.). Oxford University Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2): 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Butler, R. N. (1969). Age-ism: Another form of bigotry. *The Gerontologist*, 9(4), 243–246.
- Chivers, S. (2011). *The silvering screen: Old age and disability in cinema*. University of Toronto Press. <https://doi.org/10.3138/9781442686045>
- Cicero. (2018). *Yaşlı Cato veya yaşlılık üzerine*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Cohen-Shalev, A., & Marcus, E. L. (2007). Golden years and silver screens: Cinematic representations of old age. *Journal of Aging, Humanities and the Arts*, 1(1–2), 85–96. <https://doi.org/10.1080/19325610701411062>
- Crampton, A. (2013). *Population aging as the social body in representation and real life*. *Anthropology & Aging*, 34(3), 100-112.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- Edström, M. (2018). Visibility patterns of gendered ageism in the media buzz: a study of the representation of gender and age over three decades. *Feminist Media Studies*, 18 (1), 77-93. <http://doi.org/10.1080/14680777.2018.1409989>
- Esendemir, Ş. (2021). *Türkiye’de yaşlılık algısı: yaşlı ayrıcalığı ve ayrımcılığı üzerine bir inceleme*. *Maarif Mektepleri Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 4(2), 74-86.
- Featherstone, M., & Wernick, A. (Eds.). (1995). *Images of aging: Cultural representations of later life*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203397442>
- Freitas, M. C. D., Queiroz, T. A., & Sousa, J. A. V. D. (2010). *The meaning of old age and the aging experience of in the elderly*. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*, 44, 407-412.

- Gilleard, C., & Higgs, P. (2010). Aging without agency: Theorizing the fourth age. *Aging & Mental Health*, 14(2), 121–128. <https://doi.org/10.1080/13607860903228762>
- Gökalp, N. (2017). Yaşlılık ve etik. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), 209-219.
- Gullette, M. M. (2004). *Aged by culture*. University of Chicago Press.
- Gullette, M. M. (2017). *Ending ageism, or how not to shoot old people*. Rutgers University Press.
- Hall, S., Petkova, H., Tsouros, A. D., Constantini, M., & Higginson, I. J. (2011). *Palliative care for older people: Better practices*. World Health Organization Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/326378/9789289002240-eng.pdf?sequence=1>
- Hayflick, L. (1965). *The limited in vitro lifetime of human diploid cell strains*. *Experimental Cell Research*, 37(3), 614-636.
- Hillcoat-Nallétamby, S. (2014). The meaning of “independence” for older people in different residential settings. *The Journals of Gerontology: Series B*, 69(3), 419–430. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbu008>
- Holstein, M. B., & Minkler, M. (2007). Critical gerontology: Reflections for the 21st century. In *Critical Perspectives on Aging*: 13–26. Routledge.
- Lauzen, M. M. (2021). *It's a man's (celluloid) world: Portrayals of female characters in the top grossing films of 2020*. Center for the Study of Women in Television and Film. https://womenintvfilm.sdsu.edu/wpcontent/uploads/2021/04/2020_Its_a_Mans_World_Report.pdf
- Little, W. (2022). Aging and the elderly. *Introduction to Sociology-2nd Canadian Edition*. <https://pressbooks.atlanticoer-relatlantique.ca/introsoc2ed/chapter/chapter-13-aging-and-the-elderly/>
- Lloyd, L., Calnan, M., Cameron, A., Seymour, J., & Smith, R. (2014). Identity in the fourth age: Perseverance, adaptation and self-worth. *Ageing & Society*, 34(1), 1–19. <https://doi.org/10.1017/S0144686X12000761>
- Lopez-Otin, C., Blasco, M. A., Partridge, L., Serrano, M., & Kroemer, G. (2013). The hallmarks of aging. *Cell*, 153(6), 1194-1217.
- O'Neill, O. (2010). *Autonomy and trust in bioethics*. Cambridge University Press.

- Pocock, T., Woodward, A., Wiles, J., Raphael, D., & Smith, M. (2022). Diverse approaches to conceptualising positive ageing: A scoping review. *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*, 18(1), 1-26. <https://doi.org/10.1080/1177083X.2022.2090968>
- Rodríguez-Prat, A., Monforte-Royo, C., Porta-Sales, J., Escribano, X., & Balaguer, A. (2016). Patient perspectives of dignity, autonomy and control at the end of life: Systematic review and meta-ethnography. *PloS one*, 11(3), e0151435. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0151435>
- Staudinger, U. M. (2015). *Images of aging: Outside and inside perspectives*. *Annual Review of Gerontology & Geriatrics*, 35(1), 187.
- Stiegelbauer, S. M. (1996). *What is an elder? What do elders do?* First Nation elders as teachers in culture-based urban organizations. *The Canadian Journal of Native Studies*, 16(1), 37-66.
- Twigg, J., & Martin, W. (2015). The challenge of cultural gerontology. *The Gerontologist*, 55(3), 353–359. <https://doi.org/10.1093/geront/gnu061>
- Wachelke, J., & Contarello, A. (2010). *Social representations on aging: Structural differences concerning age group and cultural context*. *Revista latinoamericana de Psicología*, 42(3), 367-380.
- WHO (World Health Organization). (2024). WHO report on healthy ageing. <https://www.who.int/europe/news/item/11-10-2023-by-2024--the-65-and-over-age-group-will-outnumber-the-youth-group--new-who-report-on-healthy-ageing>
- Woodward, K. M. (Ed.). (1999). *Figuring age: Women, bodies, generations*. Indiana University Press. (eBook ISBN 9780253113849).
- Xavier, F. M., Ferraz, M., Marc, N., Escosteguy, N. U., & Moriguchi, E. H. (2003). *Elderly people s definition of quality of life*. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 25, 31-39.
- Victor, C. R., Scambler, S. J., Bowling, A., & Bond, J. (2000). Being alone in later life: Loneliness, social isolation and living alone. *Reviews in Clinical Gerontology*, 10(4), 407–417. <https://doi.org/10.1017/S0959259800104101>